

Kungligheten och kritiken

"Den avlidne monarken, ehuru ibland gemytlig och, för att vara kung, en hederlig man, var svag, okunnig och obetydlig... Trots sin svaga vilja och sin inskränkthet, sin okunnighet och sina fördomar, var (han) in i det sista en populär suverän, men själva hans popularitet vanns till priset av något som står nära allmänt förakt." Ingen behöver känna sig stött eller orolig över denna karaktäristik; den gäller den brittiske monarken Vilhelm IV och publicerades i den aktionsvärda tidskriften Spectator vid kungens död år 1837. På den tiden skrev man ännu så i England; dels var man över huvud taget oförsämdare än nu, dels applicerades denna oförsämdhet och detta sanningssägande även på kungliga personer. Den frispråkiga traditionen fullföljdes ganska länge, även om efter hand uttrycksätten tonades ned. Drottning Viktoria kritiserades med skärpa till och med i överhuset för att hon inte skötte sina plikter efter makens död; Edward VII fick särskilt som prins av Wales många reprimander för sin alltför skandalösa livsföring. Sedan länge är det dock slut med denna sorts skrivi. Monarkerna i England karaktäriseras med allmänna men ständigt välvilliga uttryck som tyder på undersätlig lojalitet och djup vördnad.

I Sverige har det gått till på ungefär samma sätt. Ännu för några årtionden sedan kunde obehagliga sanningar sägas om kungligheten, och man gjorde det gärna, främst inom den socialdemokratiska pressen. Numera omtalas åtminstone levande kungar blott som förträffliga i alla hänseenden. Orsaken till förändringen är ungefär densamma i England och i Sverige. Monarken har blivit maktlös eller åtminstone officiellt maktlös, och han förklaras vara en symbol för nationen, ungefär som en flagga; symboler av denna art talar man inte illa om. Särskilt tydlig har omsvängningen varit inom labour och socialdemokratin, där framgångarna och makten skapat samma korrekta attityder som av ålder varit vanliga inom den sk societeten.

En engelsman, lustigt nog en lord, har brutit mot konvenan-

sen och öppet talat om så allmänt kända saker som att drottningen är obildad, har svårt för att uttrycka sig, försummar att lära sig något och omges av perfekt servilitet. Lord Altrinchams påståenden har väckt explosioner av raseri, kryddade av den absurditet som vid högtidliga tillfällen observeras i det konventionella England. Drottningens kavaljerer förklarar att de skulle skjuta lorden om de hade ett gevär — en underlig reservation av aristokratiska jägare —, de förklarar att den felande borde slås ihjäl, och en enklare person har redan under massans och domarens hyllning givit lorden en örfil. Vettigt folk utanför England får en ny anledning att kalla engelsmännen löjliga, men en förmildrande omständighet är att många anonymt tycks ta sanningssägarens parti.

Den lilla reaktion som kunnat spåras i den svenska pressen är inte utan intresse. Å ena sidan säger man att vi naturligtvis i Sverige är fullt beredda att kritisera kungliga; det är klart, skriver exempelvis Morgon-Bladet, "att offentliga personer i en demokrati... måste kunna tåla offentlig kritik". Men å andra sidan påstås det att vi inte har någonting att kritisera. I Sverige, skriver den nyss citerade tidningen, "har vi haft förmånen att äga en kungafamilj som i regel inte kunnat kritiserats" för brist på takt eller representativ förmåga (orden "i regel" är kostliga i sammanhanget).

I själva verket förhåller det sig så att kritik av kungligheten i Sverige möter ungefär samma reaktion som i England; det anses rent av olämpligt att säga sanningen om döda monarker, såvida de inte varit döda under mycket lång tid. I Dagens Nyheter har vi många gånger både genom privata hänvändelser och offentliga uttalanden kunnat fastställa att kungakritik rör upp inte bara hyckleriets ytvatten, utan också den heliga enfaldens bråddjup. Samma roande och rörande tokerier som i England möter dock inte hos oss; hot om skottlossning, örfilar och telegram från imperiets vänner är vi förskonade från.

Chrustjev stöder Adenauer

Det ryska besöket i Östtyskland har på en punkt varit av stor och omedelbar betydelse. Även för dem som i det längsta vill blunda för realiteten måste det efter Chrustjavs och Grotewohls uttalanden stå klart att en tysk återförening på demokratisk bas inte kan tänkas bli godtagen av den ryska despotin. Chrustjev har sagt ifrån att det inte kan bli tal om fria val. Grotewohl har sagt följande, som vi återger med Morgon-Tidningens ostridigt riktiga inpass: "Tyska demokratiska (läs: kommunistiska) republiken skall bestå tills socialismen (läs: kommunismen) segrat i hela Tyskland."

Den tyska socialdemokratis — och delvis det fria demokratiska partiets — deklamationer går ut på att en återförening står att vinna genom förhandlingar med Ryssland och Östtyskland såvida Västtyskland säger sig vara berett att gå ut ur Atlantpakten och avsäga sig militär hjälp från Västern. Efter vad som nu sagts i Östberlin måste dessa deklamationer för varje ärlig och med någon reflexionsförmåga utrustad människa framstå som totalt missvisande, inte bara som uttryck för en grov illusionspolitik, utan för en vägran att erkänna uppenbara fakta.